

**ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА,  
КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

**БОЛДАРЬ Г. Є.,**  
кандидат юридичних наук,  
старший науковий співробітник,  
доцент кафедри кримінального права  
(Луганський державний університет  
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка)

УДК 343.2.01 : 340.132 (477)

**ОСОБЛИВОСТІ БЛАНКЕТНОГО СПОСОБУ ВИКЛАДУ  
СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ**

У статті досліджуються питання наявності бланкетних відсилок у всіх структурних елементах заборонних та заохочувальних кримінально-правових норм, які містяться в статтях Загальної та Особливої частин КК України.

**Ключові слова:** бланкетність, міжгалузеві зв'язки, кримінально-правова норма, диспозиція, гіпотеза, санкція.

В статье исследуются вопросы наличия бланкетных отсылок во всех структурных элементах запрещающих и поощрительных уголовно-правовых норм, которые содержатся в статьях Общей и Особенной частей УК Украины.

**Ключевые слова:** бланкетность, межотраслевые связи, уголовно-правовая норма, диспозиция, гипотеза, санкция.

The paper covers the research of blanket references in all structural elements of prohibiting and encouraging criminal law provisions, which are presented in General and Special Parts of the Criminal Code of Ukraine.

**Key words:** blanket phenomenon, inter-branch links, criminal law provision, disposition, hypothesis, sanction.

**Вступ.** Сьогодні як один з основних напрямів кримінально-правової політики й удосконалення кримінально-правового регулювання виступає уніфікація. На міжгалузевому рівні вона забезпечує термінологічну та смислову єдність галузі кримінального права й міжгалузевому простору та виражається в запозиченні кримінальним правом положень інших галузей із суміжних питань правового регулювання [1, с. 9]. Особливо яскраво системні зв'язки кримінального права з іншими галузями виявляються при бланкетній формі конструювання кримінального закону.

Різні аспекти бланкетності кримінально-правових норм висвітлювались у роботах радянського періоду, зокрема такими науковцями: Н.В. Беляєвою, Я.М. Браїніним, В.М. Кудрявцевим, Н.Ф. Кузнецовою, О.В. Наумовим, В.В. Соколовим, А.А. Тер-Акоповим, А.Н. Траїніним та іншими. Останнім часом достатньо системно досліджували вказане питання російські вчені М.С. Боровиков, О.С. Гордєєва, М.С. Жук, М.А. Ібрагімов,



М.Б. Кострова, І.А. Михайлова, Д.М. Пайвін, М.І. Пікуров, А.В. Сельський, І.В. Шишко, О.П. Чирков. У вітчизняній науці кримінального права ця проблема розглядалась у працях П.С. Берзіна, В.О. Гацелюка, В.К. Гришука, Н.О. Гуторової, О.О. Дудорова, М.В. Карчевського, Н.Д. Квасневської, В.О. Навроцького, М.І. Панова, Ю.О. Старук, М.І. Хавронюка, Г.З. Яремко. Проте й досі спірним залишається питання про те, чи може бути бланкетною тільки диспозиція або й інші елементи кримінально-правової норми.

**Постановка завдання.** Метою цієї статті є продовження дослідження проблеми бланкетності як форми прояву міжгалузевих зв'язків у всіх структурних елементах заборонних та заохочувальних кримінально-правових норм, які містяться в статтях Загальної та Особливої частин КК України.

**Результати дослідження.** Розглядаючи можливість бланкетності інших, крім диспозиції, елементів кримінально-правової норми, стає очевидним, що серед науковців відсутня однаковість з цього приводу. Одні вчені вважають, що бланкетною може бути тільки диспозиція норми права (А.С. Пиголкин, О.В. Мицкевич, А.Б. Венгеров, О.С. Гордєєва) [2, с. 160; 3, с. 264; 4, с. 430; 5, с. 58], а інші дотримуються позиції, що таку властивість можуть мати й інші елементи кримінально-правової норми (І.А. Михайлова, М.С. Боровиков) [6, с. 10; 7, с. 13].

Наприклад, М.С. Боровиков виділяє в якості особливого різновиду бланкетних кримінально-правових норм ті, що містяться в примітках до статей КК РФ. Він стверджує, що в ст. 322 КК РФ «Незаконне перетинання Державного кордону Російської Федерації» примітка є бланкетною [7, с. 13].

Видається, що М.С. Боровиков не зовсім точно сформулював свою думку, оскільки певним чином ототожнює поняття «правова норма» та «стаття». Бланкетною може бути структурна частина правової норми, а не статті КК. Як відомо, логічна структура правової норми складається з гіпотези, диспозиції і санкції. Стаття закону й норми права співвідносяться між собою як форма та зміст [8, с. 216]. Норма права – це правило поведінки, а стаття законодавчого акта – це форма виразу державної волі, засіб втілення норми права [9, с. 43]. Викладаючи правило поведінки, законодавець може: а) усі три елементи логічної структури норми права включити до однієї статті нормативного акта; б) до однієї статті нормативного акта включити декілька правових норм; в) до однієї статті нормативного акта включити декілька правових норм, і тоді стаття нормативно-правового акта поділяється на частини, пункти, параграфи; г) елементи норми права викласти в декількох статтях одного й того ж нормативного акта; д) елементи норми права викласти в декількох статтях різних нормативних актів [8, с. 216; 9, с. 43].

На підставі вищевикладеного вважаємо, що в ст. 322 КК РФ, яка складається з трьох частин, міститься декілька правових норм. У примітці встановлено, що дія цієї статті не поширюється на випадки прибуття в Російську Федерацію, з порушенням правил перетинання Державного кордону Російської Федерації, іноземних громадян і осіб без громадянства для використання права притулку відповідно до Конституції Російської Федерації, якщо в діях цих осіб не міститься іншого складу злочину. З точки зору класичної тричленної структури правової норми в примітці як складовій частині статті кримінального закону міститься гіпотеза кримінально-правових норм, закріплених у ст. 322 КК РФ. Тому, підтримуючи загалом думку М.С. Боровикова, вважаємо більш правильним, що особливість названої статті КК полягає в тому, що в ній містяться кримінально-правові норми, у яких бланкетні ознаки наявні не тільки в диспозиціях, але й у гіпотезі.

Випадки, коли в примітці до статті міститься бланкетна гіпотеза кримінально-правової норми, є і в КК України. Так, у п. 2 примітки до ст. 303 КК України встановлено, що відповідальність за втягнення малолітнього чи неповнолітнього в заняття проституцією чи примушування їх до заняття проституцією за цією статтею має наставати незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням обману, шантажу, уразливого



стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності. Зрозуміло, що це є умови дії норми, тобто гіпотеза. Бланкетним способом описано вік потерпілих, які визначаються термінами «малолітній» (ч. 4 ст. 303 КК України) та «неповнолітній» (ч. 3 ст. 303 КК України), адже для встановлення змісту цих понять слід звернутися відповідно до ч. 1 ст. 31 та ч. 1 ст. 34 ЦК України.

Слід підкреслити, що в науковій літературі неодноразово зверталась увага на той факт, що зміст гіпотези, диспозиції або санкції кримінально-правової норми знаходиться одночасно в приписах Загальної та Особливої частини КК [10, с. 112; 11, с. 47; 12, с. 172]. Як слушно зазначає М.О. Мягков, КК – це законодавчий акт, що характеризується внутрішньою єдністю взаємопов'язаних між собою норм. Загальна частина містить ті положення (інститути), які мають значення для всіх складів злочину і покарань, передбачених у конкретних статтях Особливої частини. Вони виводять за дужки ті загальнообов'язкові положення, з якими стикаються працівники правоохоронних органів, вирішуючи питання кримінальної відповідальності за вчинення конкретного суспільно небезпечного діяння [12, с. 172].

У зв'язку з цим вважаємо за необхідне підтримати Г.З. Яремко в тому, що під диспозицією в статті КК України слід розуміти ту структурну частину кримінально-правової норми, у якій безпосередньо називається конкретне злочинне діяння, описуються або конкретизуються його ознаки, і яка формально може бути виражена не лише в цій статті Особливої частини, але й у Загальній частині КК України, інших джерелах права, до яких відсилає така диспозиція [13, с. 28]. Наприклад, суб'єктом багатьох складів злочинів є службова особа, ознаки якої надані у ч. 3 та ч. 4 ст. 18 КК України. Тому при встановленні ознак цього суб'єкта, крім спеціально оговорених у примітці до ст. 364 КК України випадків, слід звертатись до вищеназваних положень Загальної частини. Зрозуміло, що ці приписи є частиною диспозиції кожної норми, яка передбачена в статті Особливої частини і містить склад злочину, суб'єктом якого є службова особа.

Г.З. Яремко абсолютно точно зауважує, що традиційно диспозиція в статті Особливої частини КК України виражена в абзаці першому відповідної частини статті (а також, можливо, і в примітці до статті) [13, с. 28]. Прикладом цього випадку може слугувати ст. 369-2 КК України. Суб'єктом зловживання впливом є особа, уповноважена на виконання функцій держави. Роз'яснення цього терміну не міститься в жодній з трьох частин вказаної норми. Проте в примітці до ст. 369-2 КК України вказано, що особами, уповноваженими на виконання функцій держави, є особи, визначені в пунктах 1-3 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Таким чином, у примітці міститься частина диспозицій кримінально-правових норм, передбачених у трьох частинах ст. 369-2 КК України. Ці диспозиції є бланкетними, оскільки містять пряму відсилку у формі вказівки на конкретний іншогогалузевий нормативно-правовий акт (адміністративне право), звернення до якого необхідно для встановлення ознак та характеристики суб'єкта злочину.

Слід звернути увагу на ще одну особливість законодавчої техніки, яка використовується в Особливій частині КК України. За допомогою відсильного та бланкетного способу конструювання кримінального закону примітка до однієї статті стає частиною диспозиції кримінально-правових норм, передбачених не тільки в цій статті, а й у інших.

Так, примітка 2 до ст. 368 КК України є частиною диспозиції кримінально-правових норм, передбачених у ч. 4 ст. 368 та ч. 3 ст. 382 КК України. Відсильними диспозиції цих норм є тому, що ознаки службової особи взагалі вказані у п. 1 примітки до ст. 364 КК України, до якого прямо відсилає п. 2 примітки до ст. 368 КК України. Бланкетність аналізованих кримінально-правових норм полягає в тому, що для визначення певних ознак суб'єкта злочину (службової особи, яка займає відповідальне становище) названа примітка відсилає до Закону України «Про державну службу».



До речі, п. 2-1 примітки до ст. 368 КК України також містить пряму бланкетну відсилку до Законів України «Про державну службу» та «Про службу в органах місцевого самоврядування», звернення до яких необхідно для встановлення ознак суб'єкта злочинів, передбачених ч. 5 ст. 368 та ч. 3 ст. 382 КК України, – службової особи, яка займає особливо відповідальне становище.

Крім того, варто звернутись до ч. 1 п. 1 примітки до ст. 364 КК України, у якій зазначено, які особи вважаються службовими в статтях 364, 368, 368-2, 369 цього Кодексу. Особливість цієї частини диспозиції кримінально-правових норм, що містяться в зазначених статтях, полягає в тому, що вона одночасно є описовою, відсильною та бланкетною. Як описова вона розкриває ознаки поняття «службова особа», як відсильна направляє до інших статей КК, а як бланкетна містить пряму вказівку на закон як підставу, відповідно до якої службова особа може виконувати організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції.

Аналізувати можливість існування бланкетного характеру санкції також потрібно з урахуванням теоретичного постулату про розмежування понять «санкція статті Особливої частини КК» і «санкція кримінально-правової норми». Російський дослідник В.П. Сілкін правий, коли вказує, що санкція – це частина статті Особливої частини КК, у якій визначені види і розміри покарань, передбачених за відповідний злочин. Санкція норми – елемент кримінально-правової норми, що включає не лише санкцію статті Особливої частини КК, але й положення статей Загальної частини, які її конкретизують [14, с. 8].

Видається, що законодавчим підтвердженням цієї думки є п. 2 ч. 1 ст. 65 КК України, де прямо встановлено, що суд призначає покарання відповідно до положень Загальної частини цього Кодексу. Виходячи з цього теоретичного постулату, припис, який міститься в ст. 54 КК України, є частиною санкції кожної норми, де передбачено покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. У цій статті встановлено, що засуджена за тяжкий чи особливо тяжкий злочин особа, яка має військово, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас, може бути позбавлена за вироком суду цього звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. Зміст понять «військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас» можна з'ясувати тільки у випадку звернення до певних іншогогалузевих нормативно-правових актів (наприклад, до Положення про кваліфікаційні класи лікарів – судово-психіатричних експертів та психологів – судових експертів). Таким чином, санкція кожної норми, де передбачено покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, є бланкетною. Виходячи із саме цих міркувань, бланкетними є санкції норм, у яких передбачено покарання у виді громадських робіт (бланкетні ознаки: «інваліди першої або другої груп», «особи, які досягли пенсійного віку», «військовослужбовці строкової служби»), а також виправних робіт (бланкетні ознаки: «військовослужбовці», «особи рядового і начальницького склад Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України», «працівники правоохоронних органів», «державні службовці» тощо).

Як приклад бланкетної санкції всіх заборонних норм, які містяться в статтях розділу XIX Особливої частини КК України, можна навести ч. 4 ст. 401 КК України. У ній встановлено, що особа, яка вчинила злочин, передбачений статтями названого розділу, може бути звільнена від кримінальної відповідальності згідно зі ст. 44 КК України із застосуванням до неї заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних сил України. Таким чином, ч. 4 ст. 401 КК України є одночасно відсильною і бланкетною, адже для її застосування необхідно звернутись до іншогогалузевого нормативно-правового акту (Закону України «Про Дисциплінарний статут Збройних сил України»), який прямо вказаний у тексті норми.

Цікавим є питання про можливість наявності бланкетної відсилки у заохочувальних кримінально-правових нормах, для відповіді на яке необхідно розглянути особливості структури таких норм.



Більшість науковців, які досліджували заохочувальні кримінально-правові норми, виділяють у їх структурі три елементи. Першим є гіпотеза, яка визначає умови реалізації норми. Так, П.В. Хряпінський вважає, що гіпотеза аналізованої норми відповідає на питання, хто є суб'єктом заохочувального правовідношення [11, с. 47]. Слід погодитись з цим ученим, що зміст гіпотези заохочувальної норми, як правило, знаходиться в нормах Загальної та Особливої частини КК. Наприклад, до умов застосування заохочувальних приписів звільнення від кримінальної відповідальності, що передбачені в Особливій частині КК, треба відносити досягнення особою віку, з якого настає кримінальна відповідальність (ст. 22 КК), осудність особи (ст. 19) [11, с. 47].

Є певна єдність поглядів науковців на те, що в диспозиції заохочувальної кримінально-правової норми зазначається модель позитивної посткримінальної поведінки [15, с. 9; 11, с. 47].

А ось щодо третього елементу, яким у заборонних нормах традиційно називають санкцію, ведуться дискусії. Так, Г.О. Усатий стверджує, що санкція не є структурним елементом компромісної норми, але будь-яка компромісна норма забезпечується санкційним захистом – мірами державного примусу, які містяться в інших нормах права [15, с. 9]. П.В. Хряпінський, навпаки, виділяє в структурі заохочувальної кримінально-правової норми «заохочувальну санкцію». Він вважає, що цей термін – правильний і єдино можливий у визначенні юридичних наслідків правомірної поведінки в кримінальному законодавстві. Неприйняття на фаховому рівні терміна «заохочувальна санкція» зумовлюється багаторічним, традиційним розумінням санкції як негативного наслідку протиправної поведінки [11, с. 46]. Слід відзначити, що в науковій літературі неодноразово висловлювалась думка про існування заохочувальних санкцій [16, с. 13; Дяченко, с. 10]. Таку точку зору підтримує й авторка статті.

Аналіз змісту заохочувальних норм, які містяться в статтях Загальної та Особливої частин КК України, дозволяє зробити висновок, що їх структурні елементи можуть бути бланкетними.

Так, пряма бланкетна відсилка на закон для визначення кола суб'єктів заохочувального правовідношення – членів сім'ї чи близьких родичів особи, яка вчинила злочин, – міститься в гіпотезі заохочувальної норми, передбаченої в ч. 2 ст. 396 КК України.

Як приклад бланкетної диспозиції заохочувальної норми П.В. Хряпінський наводить ч. 4 ст. 212 КК України, адже для усвідомлення позитивних дій особи необхідно звернутись до відповідних норм податкового законодавства [11, с. 48]. Це твердження видається обґрунтованим, адже застосувати цю норму без встановлення в іншого галузевих приписах змісту термінів «фактичне ненадходження коштів до бюджетів чи державних цільових фондів», «податки, збори (обов'язкові платежі)», «фінансові санкції, пеня», на наш погляд, неможливо.

Проте, враховуючи дискусію про належність до бланкетних тих норм (або диспозицій), які містять лише окремі терміни, для з'ясування змісту яких необхідно звертатись до норм інших галузей права, не виключено, що в деяких науковців можуть виникнути сумніви щодо того, чи можна вважати бланкетною диспозицію заохочувальної норми, яка передбачена в ч. 4 ст. 212 КК України. На цей випадок наведемо інші приклади заохочувальних норм, які мають бланкетну диспозицію, у яких є пряма відсилка у формі вказівки на закон. Сьогодні більшість науковців вважають бланкетними диспозиції, які містять пряму відсилку у формі вказівки на закон або законодавство [13, с. 45].

Наприклад, у ч. 3 ст. 175 КК України встановлено, що особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до притягнення до кримінальної відповідальності нею здійснено виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої встановленої законом виплати громадянам. Іншим аналогічним прикладом є ч. 6 ст. 369 КК України. Цією нормою передбачено, що особа, яка пропонувала, обіцяла чи надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї були вчинені дії щодо



вимагання неправомірної вигоди і після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службова особа якого згідно із законом має право повідомляти про підозру. Таку саму за змістом бланкетну відсилку для визначення адресату звернення містять і ч. 5 ст. 368-3, ч. 5 ст. 368-4 КК України.

Що стосується санкції заохочувальної норми, то варто погодитись із П.В. Хряпінським, що за критерієм обсягу кримінального обтяження заохочувальні санкції поділяються на такі, що: 1) виключають (унеможливають, усувають) кримінальну відповідальність; 2) звільняють від кримінальної відповідальності; 3) звільняють від відбуття кримінального покарання; 4) пом'якшують відбуття кримінального покарання [11, с. 51]. Дослідження змісту санкцій заохочувальних норм Загальної та Особливої частин КК України дає підстави стверджувати, що бланкетних відсилок названа частина цих норм не містить.

**Висновки.** Підсумовуючи викладене, необхідно констатувати, що бланкетна вказівка може міститись у будь-якому структурному елементі заборонної кримінально-правової норми, а також у гіпотезі та диспозиції заохочувальної кримінально-правової норми. У зв'язку з цим твердження про можливість бланкетності лише диспозиції норми підлягають критиці. Враховуючи всі наведені аргументи, заслуговує на увагу думка І.А. Михайлової про можливість класифікувати бланкетні норми за місцем бланкетних ознак у їх структурі на ті, що містять такі ознаки: 1) у гіпотезі; 2) у диспозиції; 3) у санкції [6, с. 10]. Проте слід уточнити, що така класифікація може застосовуватись лише до заборонних кримінально-правових норм.

#### Список використаних джерел:

1. Смирнова Л.Е. Унификация в уголовном праве : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право» / Л.Е. Смирнова. – Казань, 2006. – 32 с. [Електронний ресурс]. – 26 с. Режим доступу : <http://netess.ru/3uridicheskie/159366-1-unifikaciya-ugolovnom-prave.php>.
2. Общая теория права : учеб. для юрид. вузов / [Дмитриев Ю.А., Казьмин И.Ф., Лазарев В.В. и др.] ; под общ. ред. А. С. Пиголкина. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 1996. – 384 с.
3. Проблемы общей теории права и государства : учеб. для вузов / [Варламова И.В., Лазарев В.В., Лапаева В.В.] ; под общ. ред. В.С. Нерсисянца. – М. : Норма, 2004. – 832 с.
4. Венгеров А.Б. Теория государства и права : учебник / Анатолий Борисович Венгеров. – [2-е изд.]. – М. : Омега-Л, 2005. – 608 с.
5. Гордеева Е.С. Понятие и содержание бланкетных диспозиций в уголовном законодательстве России / Е.С. Гордеева // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. – 2010. – № 4 (48). – С. 57–61.
6. Михайлова И.А. Бланкетные нормы в уголовном законе и их применение органами внутренних дел : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право» / И.А. Михайлова. – М., 2009. – 28 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.belui.ru/Doc/Avtoref/Mihailova.doc>.
7. Боровиков Н.С. Бланкетные нормы в уголовном законе и их применение органами внутренних дел : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право» / Н.С. Боровиков. – М., 2009. – 22 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1353003>.
8. Черданцев А.Ф. Теория государства и права : учеб. для вузов / Черданцев А.Ф. – М. : Юрайт, 2001. – 432 с.
9. Алексеев С.С. Общая теория права : в 2-х т. / Алексеев С. С. – Т. 1. – М. : Юрид. лит., 1981. – 360 с.



10. Агаев Г.А. Научные взгляды о структуре уголовно-правовой нормы / Г.А. Агаев, Е.А. Зорина // Вестник Санкт-Петербургского университета Государственной противопожарной службы МЧС России. – 2012. – № 2 (июнь). – С. 109–113.

11. Хряпінський П.В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України : навч. посіб. / Хряпінський П.В. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 192 с.

12. Кримінальне право. Загальна частина : підруч. / [Беніцький А.С., Гацелюк В.О., Гнетнев М.К. та ін.] ; за ред. А.С. Беніцького, В.С. Гуславського, О.О. Дудорова, Б.Г. Розовського. – К. : Істина, 2011. – 1112 с.

13. Яремко Г.З. Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України : [монографія] / Яремко Г.З. ; за ред. В.О. Навроцького. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 432 с.

14. Силкин В.П. Уголовно-правовые санкции за преступления против собственности : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право» / В.П. Силкин. – СПб, 2004. – 25 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawtheses.com/jreader/12397/a?#?page=1>.

15. Усатий Г.О. Компромiс як засiб вирiшення кримiнально-правового конфлiкту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія, кримінально-виконавче право» / Г. О. Усатий. – К., 1999. – 18 с.

16. Соболев М.В. Санкция как элемент юридической ответственности : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / М.В. Соболев. – М., 2006. – 25 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawtheses.com/jreader/1543/a?#?page=1>.

17. Дьяченко Е.В. Поощрения как позитивные санкции : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Е.В. Дьяченко. – Краснодар, 2011. – 32 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawtheses.com/jreader/3287/a?#?page=1>.

**КЛОЧКО В. М.,**

здобувач кафедри економічної безпеки  
(Національна академія  
внутрішніх справ)

УДК 343.3/.7

## ОКРЕМІ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ СЛУЖБОВІ ОСОБИ ПРОФЕСІЙНИХ УЧАСНИКІВ ФОНДОВОГО РИНКУ

В статті розглянуті особливості обов'язкової ознаки об'єктивної сторони – протиправного діяння, яке вчинюють службові особи професійних учасників фондового ринку в Україні. Окреслені окремі колізії у чинному законодавстві щодо визначення злочинних діянь службових осіб професійних учасників фондового ринку та запропоновані заходи їх усунення.

**Ключові слова:** злочин, професійний учасник фондового ринку, маніпуляції на фондовому ринку, торгівля інсайдерською інформацією, реєстр власників іменних цінних паперів, система депозитарного обліку.

